

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ойын арқылы баланы дамыту жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.01.2025СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/174742/

Маясарова Айжан Нурланбековна

Лауазымы: Тәрбиеші:

Жетісу облысы, Көксу ауданы, Мұқыры ауылы

«Қызғалдақ» бөбек-жай балабақшасы

Кіріспе: Бала үшін ойын – табиғи іс-әрекет және ең алғашқы танымдық тәжірибе. Ойын тек көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар баланың жан-жақты дамуына бағытталған күшті педагогикалық әдіс. Бұл мақалада ойын арқылы баланы жан-жақты дамыту жолдарына тереңірек тоқталамыз.

1. Әлеуметтік және эмоционалдық даму

Ойын баланың өз сезімдерін түсінуге, оларды басқара білуге және әлеуметтік рөлдерге бейімделуге көмектеседі. Бала қоғамның бір мүшесі ретінде өмірге бейімделуді үйренеді.

- Әлеуметтік рөлдерге бейімделу:** Рөлдік ойындар арқылы бала әртүрлі мамандықтар мен қоғамдағы рөлдерді зерттейді. «Дәрігер», «Мұғалім», «Дүкенші» сынды ойындар арқылы бала адамдар арасындағы қарым-қатынасты түсініп, рөлдерді қабылдайды. Мұндай ойындар әлеуметтік нормалар мен ережелерді түсінуге көмектеседі.
- Эмоцияларды басқару:** Ойын кезінде бала жиі түрлі сезімдерді бастан өткереді. Мысалы, жеңіске жету – қуаныш, ал жеңіліске ұшырау – көңілсіздік тудырады. Бұл арқылы бала эмоцияларын тануды, оларды дұрыс бақылап, реттеуді үйренеді. Мысалы, топтық ойындарда бала басқаларға ашуын көрсетпей, өзін-өзі ұстай білуге, түсіністік танытуға дағдыланады.
- Эмпатияны дамыту:** Әр түрлі рөлдік ойындар барысында балалар өзге адамдардың сезімдері мен қажеттіліктерін түсінуге үйренеді. Бұл эмпатияны дамытып, болашақта адамдармен дұрыс қарым-қатынас орнатуға ықпал етеді.

2. Когнитивтік (танымдық) даму

Когнитивтік даму – баланың ойлау қабілетін, шығармашылығын, зейінін және есте сақтау қабілетін дамыту үдерісі. Ойын – бұл үдерістің тиімді құралы, өйткені ол баланың қызығушылығын оятады және танымдық белсенділігін арттырады. Әлем туралы білімді кеңейтетін ойындар, мысалы, табиғатты зерттеуге арналған ойындар, ғылымға деген қызығушылықты оятады. Ойын барысында балалар табиғат құбылыстары, жануарлар мен өсімдіктер әлемі туралы ақпаратты ойын түрінде қабылдап, есте сақтайды.

- **Логикалық ойлау:** Логикалық ойындар, мысалы, пазлдар мен кубиктер жинау баланың аналитикалық ойлауын дамытады. Бала ойын барысында түрлі мәселелерді шешуді үйреніп, ойлау қабілеттерін шыңдайды. Логикалық ойындар арқылы бала өз іс-әрекеттерінің нәтижесін болжауды, дұрыс шешім қабылдауды үйренеді.
- **Шығармашылықты дамыту:** Балалар шығармашылық ойындар арқылы өз қиялын дамытады. Құмнан сарай салу, сурет салу немесе ойыншық конструкторларды пайдалану барысында бала жаңа дүниелерді жасауға үйренеді. Шығармашылық ойындар баланың жеке тұлғасын қалыптастырады және оның өзіндік көзқарасын дамытуға ықпал етеді.

3. Қимылды дағдыларды дамыту

Баланың қимылдық дамуы дене қозғалыстарының үйлесімділігіне байланысты. Ойындар арқылы ірі және ұсақ моторикасын дамытуға болады.

- **Ірі моторика:** Баланың ірі моторикасы оның денесінің жалпы қозғалыстарына жауапты. Жүгіру, секіру, доппен ойындар сияқты физикалық белсенділікке бағытталған ойындар баланың денесін шынықтырып, үйлесімді қимыл-қозғалыс жасауға үйретеді. Бұл ойындар баланың физикалық денсаулығын нығайтып қана қоймай, өз-өзіне деген сенімділігін арттырады.
- **Ұсақ моторика:** Саусақпен ұсақ заттарды жинау, сурет салу немесе мозайка жинау сияқты ойындар баланың саусақ қозғалыстарын дамытады. Ұсақ моториканың дамуы баланың жазу, сурет салу, тігу сияқты нақты әрекеттерін орындауға көмектеседі. Сонымен қатар, саусақ қозғалыстары мен сөйлеу қабілеті арасында тікелей байланыс бар, сондықтан мұндай ойындар баланың сөйлеу дағдыларын да жетілдіреді.

4. Тілдік және коммуникативтік дағдыларды дамыту

Ойын баланың сөйлеу, ойды жеткізу және өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға зор ықпал етеді.

- **Сөздік қорды байыту:** Әңгімелеу, рөлдік ойындар арқылы бала жаңа сөздерді

үйреніп, сөздік қорын кеңейтеді. Мысалы, театрланған қойылымдар арқылы бала өз ойын сауатты жеткізуге, әңгімелесуге, сөздерді дұрыс қолдануға дағдыланады. Бұл болашақта сөйлеу қабілетін арттырады.

- **Диалог және монолог:** Ойындар арқылы бала диалогқа қатысып, өз ойын дұрыс жеткізуге үйренеді. Коммуникативтік ойындар балалардың бір-бірімен дұрыс сөйлесу, сұрақ қою, жауап беру және пікір алмасу дағдыларын қалыптастырады.
- **Әңгімелеу қабілеті:** Қиялға негізделген ойындар балаларға оқиғалар құрастыруға, логикалық тізбектерді құруға үйретеді. Бұл әңгімелеу қабілетін дамытып, баланың тіл байлығын арттырады.

5. Математикалық және есептеу дағдыларын дамыту

Математика мен логикалық ойлауды дамытуға арналған ойындар балаларға сандарды, математикалық операцияларды түсінуге көмектеседі.

- **Сандар мен есептер:** Мысалы, сандармен немесе домино ойнау арқылы бала математикалық ұғымдарды меңгеріп, қарапайым есептерді шығаруды үйренеді. Мұндай ойындар математикалық логиканы дамытып қана қоймай, сандық ойлауды жетілдіреді.
- **Проблемаларды шешу:** Балалар түрлі тапсырмалар мен есептерді шешу барысында қиындықтарды жеңіп, тез әрі дұрыс шешім қабылдау қабілеттерін дамытады. Мұндай ойындар баланың шыдамдылығын, логикалық ойлауын және зейінін арттырады.

6. Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Баланың әлеуметтік ортада өз-өзін ұстауы мен қарым-қатынас жасауы өте маңызды. Ойындар бұл дағдыларды дамытуға көмектеседі.

- **Топпен жұмыс:** Топтық ойындар балаларды ортақ мақсатқа жету үшін бірлесіп жұмыс істеуге, басқалармен келісімге келуге және өзара әрекеттесуге үйретеді. Мысалы, командалық ойындарда бала басқалармен бірге жұмыс істеп, ұжымдық жауапкершілікті сезінеді.
- **Көшбасшылық және бағыну:** Ойындарда балалар көшбасшы болуға немесе басқаларға бағынуға үйренеді. Бұл дағдылар балаға болашақта әртүрлі әлеуметтік ортада өзін дұрыс ұстауға көмектеседі. Көшбасшылық қабілеттерін дамыту арқылы бала басқаларды ұйымдастырып, жауапкершілік алуға дағдыланады.

7. Эстетикалық даму

Баланың эстетикалық талғамын дамыту да ойын арқылы жүзеге асырылады. Әсемдікке қызығушылық пен өнерге деген сүйіспеншілік ойындар арқылы қалыптасады.

- **Өнерге қызығушылық:** Сурет салу, мүсін жасау, ойыншықтармен жұмыс жасау сияқты ойындар арқылы бала өнерге жақын болып, әсемдік әлеміне енеді. Бұл шығармашылық қабілеттерін арттырып, көркемдік түсініктерін дамытады.
- **Музыкалық ойындар:** Ән айту, музыкалық аспаптарда ойнау балаларға музыка әлемін ашып, музыкалық қабілеттерін дамытады. Музыкалық ойындар баланың есту қабілетін жетілдіріп, ырғақ сезімін дамытады.

8. Қоршаған ортамен танысу және табиғатты зерттеу

Ойындар арқылы балалар табиғатты, қоршаған ортаны зерттеп, оны түсінуді үйренеді.

- **Табиғатты қорғау:** Экологиялық ойындар балаларға табиғатты қорғау, жануарлар мен өсімдіктер әлеміне қамқорлық жасау қажеттілігін үйретеді. Мысалы, табиғаттағы құбылыстарды зерттеуге арналған ойындар арқылы балалар ауа райын, жыл мезгілдерін, экожүйені зерттеп, қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтеді.
- **Эксперимент жасау:** Эксперименттік ойындар балалардың зерттеу қабілеттерін арттырады. Бұл ойындар олардың ғылыми ойлауын, сындарлы талдау жасау дағдыларын дамытады.

Қорытынды

Ойын – бала дамуының барлық аспектілерін қамтитын қуатты құрал. Ол баланың әлеуметтік, когнитивтік, физикалық, тілдік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға көмектеседі. Ойын арқылы бала қоршаған әлеммен танысып, өз қабілеттерін шыңдайды, жаңа дағдыларға ие болады. Ойын баланың өміріндегі маңызды әрекет болғандықтан, ата-аналар мен педагогтер оны тиімді пайдаланып, бала дамуының барлық қырын қамтитын ойын түрлерін ұсынуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Көшімбетова С. *Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері.* – Алматы: Білім, 2008.
2. В.С.Кукушкин. *Педагогикалық технологиялар*
3. Меңжанова А. *«Мектеп жасына дейінгі балаларжы көркем әдебиет арқылы*

тәрбиелеу/ методикалық құрал/

4. *М.Қ.Бапаева. Даму психологиясы. – Алматы, 2014.*

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.